

CONCIO IV.

SUPER PSALMUM XC.

DE VERSU TERTIO

Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium et a verbo aspero.

SYNOPSIS

Præsens concio venationem continet, in qua peccatores fera, Diabolus venator est. Duplici quoque sensu explicatur tertius versus: secundum priorem sensum laqueus venantium sunt insidiæ hominum reproborum, quibus vitam, honores et opes nostras aucupantur; verbum autem asperum damna sunt, quæ ex huiusmodi insidiis consequuntur: vel etiam clamor venatorum capta præda. Secundum sensum posteriorem quatuor consideranda proponuntur; qui sint, qui laqueos tendant; quibus tendant; quos laqueos tendant; et quid sit verbum asperum. Et in primis Dæmones esse venatores, a triplici venatorum conditione probatur. Deinde horum venatorum graphice depinguntur astutia, fortitudo et multitudo; ac proinde docetur quanta vigilantia et cautio nobis opus sit ad vitandos eorum laqueos.

In parte altera, facta divisione animantium in sylvestria et domestica, ostenditur, dæmones potissimum sylvestribus, qui sunt homines probi et sancti, laqueos tendere: quod et pulchra historia ex S. Gregorio probatur, ubi etiam efficitur signi S. Crucis contra hæreticos obiter asseritur. Perditos homines, qui animalibus domesticis comparantur, Diaboli esse mancipia quibus non raro ad venationem aliorum utuntur. Deinde docetur, omne id quod nos ad peccandum pertrahit, laqueum

esse, præsertim vero est laqueus honorum divitiarum, linguæ, ebrietatis et luxuriæ, ubi severe libidinosi tazantur, et gravitas peccati in templo amoribus operam dantium, ostenditur. Tandem verbum asperum venatorum infernalium, et Christi iudicis irati adiungitur, et cum exhortatione concluditur.

Si quantum gaudii atque lætitiæ justus et verus honor afferre solet, tantum meroris ac tristitiæ verum iustumque dedecus afferrat, non minus hodie, auditores optimi, ad verba Psalmographi dolere, tristarique debemus, quam superiore die dominico ad eisdem læta carmina exultavimus. Tunc enim in eo gradu honoris ac dignitatis a regio Psalte collocati fuimus, ut quasi summi regis filii, dicere possemus Domino: *Susceptor meus es tu, refugium meum et Deus meus*: nunc vero ab eodem Psalmographo ita deprimimur, ut tamquam silvestres fere dicere cogamur: *Ipse liberavit me de laqueo venantium*. Quis enim non moleste ferat, si ab homine mendace se bellam audiat nominari? At nunc non homo mendax, sed spiritus veritatis, nos feras, et feras, quibus laquei et retia a venatoribus tenduntur, esse confirmat. An igitur non iure tristabimur? an non merito irascemur? Imo vero vehementer tristari atque irasci nos convenit, auditores, non in Deum, qui vera nobis loquitur, sed in vitia, quæ nos bestias ex hominibus effecerunt, et in ipsos, qui scelera et peccata commisimus: et in Dæmonem, qui ut

ea committeremus auctor et suavor fuit. Sed quoniam qui nos suis artibus et fraudibus bestias fecit, ea calamitate nostra non contentus, nunc retibus et canibus nos insequitur, tunc tristari atque irasci multum nobis profuerit, si qui fuimus homines stulti, simus deinceps bestię prudentes: et si dolos, quibus bestię facti sumus, evadere non potuimus vel nolumus, saltem nunc retia, et laqueos, quibus ad necem quærimur, evadamus, quæ victoria tanto nobis gloriosior et hostibus nostris acerbior erit, quanto majus et difficilius est prudentia, et consilio dæmonem a bestia quam ab homine superari. Sed jam ad explicationem nostri versiculi veniamus. *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium et a verbo aspero*. Magna est hoc loco lectionum textuumque varietas: Hebræus enim, Chaldaeus, et Græcus codex ita habent: *Ipse liberabit te*. Latinorum quidam: *Liberavit me*; quidam, *Liberabit me*, ut non præteritum, sed futurum beneficium significetur, quemadmodum etiam sanctus Augustinus legit. Sed quoniam variae istæ lectiones parum aut nihil sensum verborum immutant, eam nos sequemur, quæ in nostris Latinis codicibus habetur. Sed necessarium erit, antequam longius progrediamur, ejus meminisse, quod prima concione admovebamus, in plerisque locis divinarum Scripturarum, duos sensus contineri; alterum, ut ita dicam, magnum, alterum parvum; siquidem utrumque sensum habent verba, quæ nunc explicamus, cum laquei venantium, et verba aspera, tam corporalia damna atque incommoda, juxta sensum priorem, quam spiritualia, juxta posteriorem significare possint.

Ac ut a sensu priore incipiamus, non aliud hoc loco *Laquei venantium* significant, quam dolos et fraudes, quibus homines nefarii aliorum bonis, ut vitæ, honoribus et opibus insidiantur. Tales laquei erant illi, quos Liberatori nostro Judæi tendebant, cum ab eo quærerent, liceretne censum dare Cæsari an non? Et, an mulier in adulterio deprehensa esset continuo lapidanda? Nec enim ista quærerebant, ut discerent, sed ut eam caperent in sermone, et apud magistratum vel pontifices accusarent. Tales etiam laquei sunt, quos opifices et mercatores marsupii explorant tendunt, cum eis unum pro alio, mala pro bonis, mixta pro puris, antiqua pro recentibus vendunt; in quo etiam genere venatorum circulatorum et præstigia-

tores primas tenent, qui oleum et aquas et medicamenta quædam, de quibus nunquam Galenum et Hippocrates somniaverunt, vel certe suam loquacitatem et saltationes et cantus et histrionicas actiones vendunt. Videmus enim ad ejusmodi nugas avidius homines convolare; quam turdi soleant ad sibilum vel cantum, quo vehementissime delectantur. Sed in eo tamen stultitia hominum excellit, quod cum turdis nos nisi in silvis retia tendantur, hominibus etiam tenduntur in foro. Cæterum, auditores, quicumque ejusmodi laqueis ad homines decipiendos uti volunt, ipsi proprio laqueo, et prius et periculosius capiuntur. Clamat enim divina Scriptura: *In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est peccatorum*. Et in Ecclesiastico: *Qui laqueum alius ponit, peribit in illo*. Nam cum ipsi venantur pecunias aliorum, Dæmones venantur animas eorum. Nec unquam ipsi suis retibus prædam capiunt, quia anime ipsorum retibus diaboli capiuntur.

Jam vero *Verbum asperum* est ipsum damnum, quod ut plurimum ex insidiis consequitur, ut mors, et ignominia, ut honorum fortunarumque amissio: siquidem familiare est scriptoribus sacris, ut rem ipsam verbum appellare soleant, quomodo apud sanctum Lucam in Evangelio legimus: *Videamus hoc verbum, quod factum est*. Et: *Maria conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*. Quibus in locis verbi vocabulum non aliquas voces, sed res ipsas et miracula significat, quæ in ortu Servatoris demonstrata sunt. Quocirca Divus Hieronymus ex Hebræo ad verbum transtulit, non *A verbo aspero*, sed, *De morte insidiarum*. Quamquam fortasse non inepte verbum asperum esse diceremus, clamorem illum venatorum, qui cum occisione ferarum ad laqueum captarum conjunctus esse solet. Mox enim ut feram comprehensam esse vident, vociferantur, et clamant: Tene, occide, vide ne fugiat, cave ne evadat. Recte vero Propheta laqueos a verbo aspero separavit. Aliud enim est ad laqueum rapi, et aliud a venatoribus occidi, propterea quod sæpe contingit, ut laqueus ante frangatur, et præda diffugiat, quam venatores ad locum insidiarum pervenire valeant: quod sane illis contigit, qui dicebant: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, et nos liberati sumus*. Quod etiam Susannæ evenisse legimus, quæ cum jam capta teneretur laqueo mendacium senum, et

tamquam adultera ad supplicium raperetur, Deo providente, in quo spem suam illa collocaverat, veritas effulsit, mendacia evanuerunt, laqueus contritus, et ipsa liberata est, non de laqueo venantium, sed a verbo aspero, sive a morte insidiarum. At igitur homo justus: *Ipsa liberavit me de laqueo venantium*, providens scilicet, ne in insidiis hominum sceleratorum incidam: vel si certa aliqua de causa in insidiis illorum incidere permiserit, laqueum confringet, et a verbo aspero, sive a morte insidiarum, sine dubio liberabit, et nihil me detrimenti capere ex insidiis illis patietur. Sed de sensu prioris satis multa dicta sunt.

Venio ad posteriorem, secundum quem liberatio a magnis et spiritalibus malis, in Deo sperantibus et confidentibus promittitur: de quo sensu quatuor investiganda sunt. Ac primum, qui sint ii, qui laqueos tendunt, deinde quibus eos tendant, tum qui sint laquei, quos tendunt, postremo quod sit verbum asperum, a quo tantopere homo justus liberari cupit, explicandum erit.

Qui sunt igitur venatores? Dæmones. Primum enim, ut venatores, cum serio feris capiendis operam dare incipiunt, obliviscuntur omnium aliarum rerum, neque cibi, neque somni, neque quietis, neque uxoris, neque familiae, neque ullius alterius rei memores esse videntur, nihil nisi de canibus et retibus, de sylvis et nemoribus cogitant: sic robusti illi crudelissimique venatores spiritus infernales, toti sunt in laqueis faciendis, in insidiis struendis, in feris investigandis occupati: neque cibi, neque somni, neque rei familiaris cura illos tenet, neque re ulla se ab ejusmodi venatione unquam impediti patiuntur. Itaque in sacris litteris diabolus quasi proprio nomine tentator, id est, venator appellatur: *Cum jejunasset Dominus quadraginta diebus et quadraginta noctibus* (ait Matthæus); *postea esurivit, et accedens tentator dixit: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant*. Et Apostolus Paulus ad Thesalonicensens: *Misit, inquit, ad cognoscendam fidem vestram, ne forte tentaverit vos is, qui tentat*.

Deinde studium venationis ludo alearum simillimum esse videtur, in quo una lusio aliam trahit, et qui ejusmodi lusionibus delectantur etiam si pecuniis spoliari se videant, tamen donec pallium vel indusium habent, finem non faciunt, nec unquam de victoria et lucro desperant. Sicut etiam in

litis fieri videmus, quarum una aliam serit, et una extincta, plures orientur; ideoque sæpe qui litigant, majores sumptus in litigando fecerunt, quam sit ea summa, pro qua litigatur, nec tamen animum unquam despondent. Tale est etiam studium venatorum, quamvis enim plerumque nihil capiunt nisi molestias, tamen non desperant, non fatigantur, non franguntur, nec sumptibus neque laboribus parcunt. Si hodie nihil capiunt, cras se capturos esse confident. Sic etiam et dæmones, credi non potest, quanta spe teneantur animarum capiendarum, et quam indefessis laboribus in ejusmodi venationem incumbant. Vident hominem in summo gradum perfectionis ascendisse, sentiunt laqueos suos milles jam detectos et contractos fuisse, intelligunt suas artes ad versus quosdam sapius nihil valere: et tamen adduci non possunt, ut eorum capiendorum spem deponant, quousque halitum in corpore nostro esse vident, nunquam desperant. Denique etiam superatus a Domino recessit quidem Satanas, sed usque ad tempus, ut B. Lucas ait, nimirum alio tempore rediturus, et novas illi insidias positurus. Ex quo intelligimus, quanto studio nobis sit vigilandum, qui tam vigilantes hostes habemus, et quam assidui et perseverantes in bonis operibus esse debeamus, qui etiam hostes habemus, qui nullis laboribus fatigantur.

Postrema conditio venatorum est, ut non tam lucrum, quam voluptatem in venationibus querant. Hinc enim etiam magnos reges, qui lucro nullo modo egent, venationibus delectari videmus. Nec solum nihil venatores ex venatione lucrantur, sed etiam jacturam non mediocrem faciunt temporis, vestium, pecuniarum, quas in aleendis canibus et accipitribus consumere necesse est, et tandem si quid capiunt, non inde pecunias faciunt, sed viris nobilibus et principibus donant. Quod igitur venatores et sumptibus et laboribus querunt, nihil est aliud, quam crudelis voluptas, quam de nece innocentium animalium capiunt, quæ conditio dæmonibus aptissime convenit. Quid enim existimas diabolum lucrari, cum animam tuam capit? Nihil inde lucratur, nisi majora supplicia: et tamen ita vehementer ardet cupiditate nocendi, atque adeo nostris damnis, nostra pernicie, nostro sempiterno exitio delectatur, ut licet non ignoret tanto magis cruciatus suos augeri, quanto plures ad

gehennam animas adducit, tamen satiari nostra miseria et calamitate non potest: nec unquam, vel ad breve tempus, ab ejusmodi venatione conquiescit. Neque mirum id nobis videri debet, cum dæmonis studia, studiis Dei contraria sint; nam et Deus animas nostras venatur, non ut occidat et mactet et perdat: nec lucrum aut commodum in ea venatione spectat, sed solum ut animas nostras de laqueis crudelium venatorum liberet, et ad memora paradisi transmittat, ubi nullum erit periculum laqueorum, neque eam lateralus aut venantium clamor unquam audietur.

Habemus igitur, qui sint venatores: nunc ut in quanto periculo versemur, et quam sit nobis necessarium in adjutorio Altissimi semper habitare, perspicere cognoscamus, pauca dicam de calliditate, de potentia, de multitudine infernalium venatorum.

Ac versutia quidem, et calliditas adeo in eis viget, partim propter naturæ subtilitatem, qua prediis sunt, partim propter longum usum atque exercitationem decipiendi, ut homines, quamvis astutissimi, nihil aliud, quam simplices bestiolæ videri possint, si cum Dæmonibus conferantur. Hinc Apostolus Paulus in epist. ad Ephesios: *Induite igitur vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli. Non enim est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, ad versus spiritualia nequitia in cælestibus*. Ubi miro modo expressit Dæmonum calliditatem. Non enim eos astutos et vafros, sed ipsam astutiam et vafriem appellavit. *Contra spiritualia nequitia in cælestibus*, hoc est contra spirituales nequitas sive astutias, quæ in cælo, hoc est, in aere sedem habent. Nam græcum vocabulum *πρωξία* quo Apostolus usus est, non solum nequitiam, sed etiam astutiam significat: atque id eum exprimere voluisse, ex eo potest intelligi, quod paulo ante dixit: *Ut possitis stare adversus insidias Diaboli*: sive ut significatus in Græco legimus, *αυβηταξ*, id est, fallacis dolosque varios, artes et stratagemata Satanæ. Quamobrem passim in reliqua Scriptura, nunc draco, nunc serpens, nunc aspis, et basiliscus nominatur.

Jam vero Dæmonum vires adeo divina Scriptura magnas esse demonstrat, ut nihil super terram majus et potentius esse videatur. Apostolus Paulus ubique Dæmones,

principes et potestates, mandique dominos et rectores vocat. Apostolus Petrus: *Adversarius, inquit, vester Diabolus tamquam leo rugiens circum, quaerens quem devoret*. Et ipse Dominus in libro sancti Job, primum Dæmonis formam horribilem probris et formidabilem depingit, qualem B. Antonius aliquando visam S. Athanasius refert: « De ore, inquit, ejus lampades procedunt sicut tædæ ignis accensæ: de naribus ejus procedit fumus, sicut olla succensæ et ferventis, halitus ejus prunas ardere facit, et flamma de ore ejus egreditur », et quæ sequuntur. Deinde subdit: « Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeat: omne sublime videt, et ipse est rex super universos filios superbiae. »

At quot tandem esse putatis hoc potentissimos et callidissimos venatores? Facile dici potest. Plenus est mundus Dæmonibus. B. Hieronymus in Com. cap. vi. epist. ad Eph. « Hæc, inquit, omnium doctorum opinio est, quod aer iste, qui cælum et terram medius dividens inane vocatur, plenus sit contrariis fortitudinibus. » Atque huic veterum DD. sententiæ B. Antonii et cæterorum sanctorum visiones mirifice consentiunt.

Quæ cum ita sint, utrum tandem hic locus est dormiendi et ridendi, jocandi et lasciviendi, an vigilandi et plorandi, et totis vocibus ad Deum clamandi et vociferandi? Quid? si non solum aerem plenum Dæmonibus, sed etiam terram plenissimam laqueis cerneeres, quomodo eam B. Antonius aliquando vidit, an eum propheta non clamaret: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incolæ fui anima mea?* Quid enim Cedar significat, nisi tenebras? Et quæ tenebræ densiores, quæ cæcitas major cogitari potest, quam ut credat homo, quod credit, et vivat quomodo vivit? Credat se inter ungues et dentes leonum versari, et tamen ita se gerat, quasi nullo in periculo versaretur? Si in aliqua solitudine lepusculus aut caprea constituta, nihil aliud quam ursos et lupos et leones ex una parte conspiceret; ex altera vero innumerabiles et infinitos laqueos cerneeret, ita ut spes nulla effugiendi remant, in quo statu tibi esse videretur? Atqui in eo vel etiam majori periculo nos versamus. Quid enim sunt illæ feræ ad has collatæ? Illæ per terram vagantur, istæ volant etiam per aerem. Illæ corporeæ cum sint, et videri, et muris, et foreis excludi

possunt; iste, quæ spiritus sunt, neque videri neque ullis obstaculis arceri queunt. Illæ, quia bestię sunt, a nobis, si non viribus, certe consilio et rationibus vincuntur; Istæ et viribus et ratione nos vincunt. Denique ille, nisi prius irritatæ et provocatæ, vix unquam hominem aggrediuntur, istæ etiam non irritatæ, nec provocatæ, semper circumvent quærentes quos devorent. O si oculos fidei apertos haberemus, videremus profecto pericula maxima et infinita in quibus versamur: videremus cruentas illas bestias circum nos perpetuo fremere: videremus acies venatorum contra nos instructas, quibus nec ingenium ad excogitandum; nec vires ad exequendum desunt. Videremus ex multis hominum millibus vix unum evadere, nec sine magna difficultate et labore. Hæc videremus, et non, sicut facimus, ita ridere et lascivire nobis luberet: sed tristes et horrore pleni, oculis ad cælum sublatis dicere: *Hec mihi quæ incolatus meus prolongatus est. Exurge, Domine, adjuva nos et redime nos propter nomen tuum.* Nec enim fieri potest, ut hos laqueos atque venatores sine tuo presidio evadamus.

PARS SECUNDA.

Diximus de venatoribus, nunc de iis, quibus tenduntur laquei, et de ipsis laqueis et verbo aspero breviter dicemus. Duo sunt brutorum animantium genera: unum eorum quæ hominum potestati facile subjiciuntur, et iisdem libenter obsequuntur, et serviunt, ut equi, muli, canes, accipitres: alterum eorum, quæ hominum consuetudinem fugiunt, nec eis subjici ulla ratione dignantur, ut cervi, capræ, lepores, aliaque id genus animantia, quæ sylvestria dici solent. Atque hæc posteriora non solum carnes multo meliores, et suaviores habent, quam priora, sed etiam quadam naturali prudentia et ingenua nobilitate longe prioribus antecellant. Quocirca de mulis et equis in Psalmo legimus: *Nolite fieri sicut equus et mulus quibus non est intellectus.* Si enim vires suas equi et muli cognoscerent, nunquam se ab homine tam imbecilli ligari et onerari, et frena sibi in os immitti paterentur. Venatores igitur non equis et mulis et canibus laqueos tendunt, sed cervis, capreis, lepore: tum quod priora illa animantia in potestate sua habeant, tum quod caro eorum parum aut nihil ad comedendum valeat:

tum etiam, quod quedam eorum, ut canes atque accipitres adeo perversa et crudelia, et suo generi inimica sint, ut homini contra animantia alia in venatione deserviant.

Qui sunt igitur, qui domesticis animantibus designantur nisi homines perditii et flagitiosi, in quibus non est intellectus, qui se ad imaginem Dei creatos non cogitant, et libenter jugum satanice servitutis ferunt. Quin etiam Dæmoni, quo nihil horribilius lingi potest, canes atque accipitres in venatione animarum Christi sanguine redemptarum se præbent. Quid enim sunt Hæretici, quid lenones, quid meretrices, quid corruptissimi quidam juvenes, qui cæteros ad peccandum vel susionibus vel blanditiis impellunt, nisi canes et accipitres Diaboli? At sylvestria animantia, homines sanctos justosque significant, qui non dignantur Dæmoni deservire, et in montibus virtutum ac perfectionis degunt, et quorum caro, id est, vita et consuetudo, adeo suavis et dulcis est, ut etiam ab improbis commendetur, licet eos imitari pigeat, quos laudare delectat. Quamobrem in Canticis amoris, tam crebro illud repetitur: *Adjuro vos per capræ cervosque camporum;* et illud: *Similis est dilectus meus capræ hinnuloque cervorum:* quibus verbis dubium non est, quod et sponsus ipse et amici sponsi, sancti perfectique homines cervis et capreis conferantur. Atque isti sunt in quibus venandis et capiendis demones potissimum occupantur. Quamvis enim etiam impiis et scelestis laqueos tendant, ut quos captos et irretitos tenent, adhuc magis et magis irretiant et involvant: tamen sine ulla comparatione magis laborant in hominibus justis capiendis, et sicut majus *Gaudium est in cælo* coram Angelis Dei *super uno peccatore penitentiam agente,* quam *super nonaginta novem justis:* sic etiam majus gaudium est in gehenna coram angelis Satanæ *super uno crimine hominis justis,* quam *super nonaginta novem scelestis impiorum.* Scribit magnus Athanasius, tantam Dæmonum multitudinem occupatam fuisse, ut uni Antonio, tanquam cervo optimo et præstantissimo, laqueos tenderent, ut aliquando mons ille, in quo sedebat, totus plenus Dæmonibus cereretur. Scribit quoque B. Gregorius in III. lib. Dial. historiam pulcherrimam et cognitione dignam, quam ego paucis referam.

Fuit Episcopus quidam nomine Andreas, vitæ sanctimonia atque integritate cum pri-

mis excellens, sed in eo minus providus, quod feminam sanctimoniale, tam sua, quam illius continentia fretus, domi sua habitare permisit. Animadvertens itaque dæmon, esse in ea domo venandi opportunitatem eam non prætermisit, sed muliere illa tanquam laqueo utens continuo insidias Episcopo strere cœpit, nec cessavit ab opere, donec rem eo perduxit, ut jam uno pede episcopum irretitum teneret. Interim Judæus quidam iter faciens, et noctis tenebris præventus, cum ad urbem, ad quam ibat pervenire non potuisset, ad fanum quoddam vicinum ab Ethnicis Apollini consecratum divertit, et quamquam Christianus non esset, tamen multa de virtute Crucis audierat, et ei vehementem timorem iniecerat cum loci solitudo, tum noctis horror, tum etiam domicilium illud, quod dæmonum esse non ignorabat, se Crucis signo diligenter munivit. Et ecce ad mediam noctem, cum eum ingens metus dormire non pateretur, vidit principem dæmonum magna spirituum immundorum cæterva stipatum, in fanum ingredi, ac deinde in solio quodam sublimi collocatum a singulis famulis atque administris suis rationem diei illius exigere ac petere, quantum quisque in venatione animarum profecisset. Ibi tunc immania atque horrenda flagitia audiebantur, quæ unusquisque eorum suo suasu atque impulsu commissa esse eo die gloriabatur, atque inter alios adfuit, quidam, qui præ cæteris gestiis dixit, se laqueos Andree Fundano Episcopo tetendisse, et illud magno labore sese jam effecisse, ut Episcopus humeros sanctimoniales hesternæ die blandiendo pulsaverit. Quod ut princeps dæmonum audivit, adeo delectatus est, ut magna illa scelera, quæ ab hominibus perditis patrata esse commemoraverant, nihili faceret: hoc unum factum laudaret, hoc extolleret, hoc dignum præclaro venatore esse diceret. Atque hucusque historiam narrasse sufficeret: hinc enim intelligimus, qui sint, quos præcipue demones venentur. Tamen quia pulcherrima et utilissima est, paucis verbis absolvam. Judicio illo atque discussione tandem expedita, convertit se dæmonum princeps, et Judæum in angulo templi illius latitantem percipit: Et quis, inquit, ille est, qui nostro consilio interesse non timuit? itaque statim rapi, atque ad se adduci jubet, advolant expediti satellites, sed ubi crucis signo munitionem esse animadvertunt, non ausi propinquare exclamant: *Væ, væ,*

vas vacuum, sed signatum. Et in momento tota illorum immundorum spirituum turba disparuit. En vobis quanta sit virtus, et potestas crucis. Hæretici dicunt nos muscas abigere, cum extensa manu signum crucis exprimumus. Et quamquam nesciant ipsi quid dicant, et tantam insidiam Episcopo Christi, crucis mysterium irridere se putant, verum tamen dicunt, siquidem muscæ sunt Dæmones, et Beelzebub princeps muscarum interpretatur, et eas muscæ nos abigimus, cum et frontem et pectus cruce signamus.

Sed redeo ad historiam. Summa hæc fuit: Judæus in urbem ingressus Episcopum admonuit de concepto flagitio, et Episcopus ut ei gratiam referret, Judæum admonuit de sua longa atque inveterata perfidia et simul Episcopus feminam a se dimittens, utque ad æternam salutem pervenire meruit.

Sed quoniam de iis, quibus laquei tenduntur, dictum est: nunc de ipsis laqueis, et verbo aspero dicendum erit. Qui sunt igitur laquei? Ea sunt omnia, quæ nos ad peccandum impellunt. Nimirum omnia ista bona fragilia et caduca, quæ sensibus corporeis blandiuntur. *Creatoræ Dei,* inquit Sapiens, *in odium factæ sunt, et in tentationem animabus hominum, et in musculum pedibus insipientium.* Et quis laqueos istos enumerabit? Tanta est laqueorum multitudo, ut Ecclesiasticus dicat: *In medio laqueorum ingredieris.* Et sanctus David eos guttis pluvie comparaverit, quæ numerum omnem excedunt: *Pluet,* inquit, *super peccatores laqueos.* Et o miseram nostri generis conditionem, quæ non solum pedibus, ut animantia cætera: sed etiam manibus, oculis, auribus, naribus, lingua, membris denique omnibus capi possumus! Et tanta est omnium fere hominum cæcitas, tanta stultitia, tanta vecordia, ut paucissimi sint, qui non modo laqueos non fugiant, sed etiam quærent.

Quales, quæso, laquei sunt honores? *Sicut perditæ* (inquit Ecclesiasticus) *inducitur in cavam et ut caprea in laqueum, sic et cor superborum.* Et Apostolus ad Timotheum, scribens diligenter eum monet, ne ad episcopatum eligatur neophytus, *Ne in superbiam,* inquit, *elatus, in judicium, in opprobrium et in laqueum Incidat Diaboli.* Hoc laqueo Diabolus ipse captus fuit, et propterea vim intelligens, quotquot potest, eodem laqueo irretire conatur. At quid homines faciunt? Numquid fugiunt? Fugiunt sane, qui homines sunt. Ita Chrysostomus, Ambrosius, Au-

gustinus, Gregorius fugiebant. Ita ipse Dominus non sibi, sed nobis timens, ut exemplo suo laqueos nos fugere doceret, ne rex a parbis fieret, fugit in montem. Nunc vero si Praepositus elegi debeat, si Abbas, si Episcopus, certatim homines contendunt, quis prior in laqueum collum inserat. Et quod gravius, et miserius est, invident captis qui capi non poterunt.

Deinde quales laquei sunt pecuniae? Quid Apostolus ait? *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum Diaboli, et desideria multa inutilia, et nociva, quae mergunt hominem in interitum et perditionem.* En finem avaritiae: mergit hominem in interitum et perditionem in hoc saeculo, et in futuro. Quam multos pecuniarum amor latrones effecit? quam multos in carcere detrusit? quam multos ad patibulum adduxit? quam multos in mare demersit? quam multos sibimet manus inferre coegit? quam multos denique ad inferos demisit? Et tamen homines, ut se vere insipientes esse demonstrent, gaudent irrideri, dolent expediri, atque ita festinant ad laqueum quasi non ipsi laqueo capi, sed magnam praedam capere ipsi debent. Rogo vos, si in media platea magnum lapidem aut ingentem foveam videremus, et unum, duos, tres, quinque, decem homines qui nos praecedunt, vel in lapidem impingere vel in foveam cadere, et collum vel tibias frangere conspiceremus, nonne tot casibus aliorum edocti periculum declinarem? Beati sane, qui cum Apostolo Petro dicere possunt: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: quorum anima sicut passer crepta est de laqueo venantium.*

Quid jam de laqueo linguae dicemus? Quanto jure Ecclesiasticus gloriatur liberatum se a laqueo linguae iniquae? Quam multos capiunt linguae venenatae Haereticorum? Quales, quaeso, laqueus erat lingua Arii qui, Eppiphano auctore, adeo suavis ac dulcis eloqui erat, ut brevissimo tempore septingentas virgines sacras, multosque Episcopos, et omnis generis homines deceperit? Quales laqueus erat lingua Photini, cui summam eloquentiam cum summa eruditione conjunctam Vincentius Lirinensis attribuit? Quid ille Faustus Manicheus, de quo B. Augustinus: «Magnus, inquit, erat laqueus Diaboli, et multi implicabantur in eo per illecebram suaviloquentiae». Et nostro tempore laquei fuerint linguae Lutheri, Zwinglii, Calvinii, comprehensorum multitudo satis declarat.

Qualis praeterea laqueus est lingua maledici? Quam suaviter, atque in conviviis praesertim, detractiones atque obloquia audiuntur? Quales laquei sunt lingua blandiloquae, mendacae, adulatrices? Quis matronis adulterii, stupra virginibus persuadet? Nonne lingua blandiloqua? Quis bonae spei, magisque in dolis adolescentes saepe corrumpit? Nonne lingua petulans perditorum sociorum? Quis homines ad vitam perfectiorem anhelantes, Christique consilia sequi cupientes, ab instituto cursu saepe revocat? Nonne lingua pestifera hujus saeculi amatorum? Felix igitur, qui cum Ecclesiastico dicere potest: *Liberasti me de laqueo linguae iniquae.*

Sed quemadmodum lingua laqueus est auribus, sic etiam vinum laqueus est lingua. Sicut enim capit lingua loquendo; sic etiam capit ipsa gustando. O qualis laqueus est ebrietas, quae totum hominem ita figat, ut nullum membrum, nullum sensum, nullam partem hominis, functiones suas exercere sinat: sed mentem delirare, oculos caligare, pedes titubare, manus tremere, totum corpus et animum languere facit, et quos semel comprehendit, ita implicatos et constrictos tenet, ut vix absque miraculo se expedire possint. Itaque fugite laqueum ebrietatis, qui estis adhuc juvenes, ne cum senueritis, etiamsi velitis, pedem revocare minime possitis. Scribit Salvianus, vetustus et praclarus auctor, in sexto libro de Providentia, quater brevi tempore expugnatam fuisse urbem Trevirorum, neque minorem calamitatem passas esse permultas alias nobilissimas Galliae civitates. Totius vero illius excidii causam fuisse confirmat laqueum ebrietatis, quo ita ligati atque implicati tenebantur earum urbium habitatores, ut nec in ultima senectute, nec in extremis periculis, a mensis et poculis se revocare possent: «Jacebant, inquit, in conviviis oblitii honoris, oblitii aetatis, oblitii professionis, oblitii nominis sui principes civitatis, cibo confecti, violentia dissoluti, clamoribus rabiidi, bacchatione furiosi: atque ad hoc postremo rabida vini aviditate perventum est, ut ne tunc quidem de conviviis surgent, cum jam urbem hostis intraret. Adeo etiam Deus ipsis evidenter, ut credo manifestare voluit, cur perirent: cum per quam rem ad perditionem ultimam venerant, eam ipsam agerent cum perirent. Vidi ego illic res lacrymabiles, nihil inter pueros differre et senes: una erat scurrilitas, una levitas: sumul omnia lux, potationes, perditiones,

cuncta omnes pariter agebant, indebant, inebriabantur, enecabantur, lasciviebant, in conviviis voluti et onerati, ad vivendum prope imbecilles, ad vinum praevaledissimum, infirmi ad ambulandum, robusti ad bibendum: ad gressum nutabundi, ad potandum expediti: et mirum post omnia ista, si ruinam rerum suarum passi sunt, qui tanto ante mentibus corruerant? Nemo itaque urbes illas tandem excidio suo periisse credat: ubi enim talia acta sunt, prius jam perierant, quam perirent.» Haec Salvianus. Quae quidem an etiam in nos aptissime conveniant, aliorum sit judicium: nolo ego aliquid gravius hisce regionibus ominari, quam huicque passi sumus. Tamen quod nulla fere conspicitur morum emendatio, quod finem perditioni huic, nec excidia tot civitatum attulerunt, quod flagellis Dei continenter cadamur, nec erudiamur, non video quid aliud, quam signum desperatae salutis esse possit.

Sed cur laqueum illum praeterimus, quo Fundanus Episcopus, ut modo dicebamus, pene captus fuit? Magnus est, auditores, et periculosus laqueus mulier. *Lustravi, inquit Ecclesiastes, universa animo meo: et inveni amariorem morte mulierem, quae laqueus venatorum est et sagitta cor ejus: vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.* Sed si haec ita se habent, si tantum periculi secum affert consuetudo mulierum, cur tam parum isti laquei fugiuntur, vel potius cur tam diligenter utrique quaeruntur? Quid ancillae faciunt in domibus clericorum? Quanto tutius et honestius esset viros viris desservire? Et cur, quaeso, nullum unquam convivium, ne ab Ecclesiasticis quidem et Deo dicatis hominibus fieri potest, quin eo vocentur et deducantur mulieres? Et quis, obsecro, legem illam tulit, ut nemo gradum scientiae vel doctoratus accipiat, quin saltationes adolescentium et feminarum instituat, nisi venator animarum Diabolus? Oportet me haec dicere, ne ego ipse cadem in laqueum. Si Beatissimus Augustinus ne sororem quidem suam domi suae unquam videre voluit, ut in ejus vita Possidonius refert: si Beatissimus Hieron. in epistola ad Assellam, mulieres illas, quibus familiaris esse videbatur, nunquam manducantes se videresse scribit: si Beatus ille Andreas Fundanus Episcopus propter sanctimonialis frequentem conspectum tam parum ab interitu abfuit; si tam multa Cyprianus, Basiliius, Chrysostomus et

Hieronymus, Patres omnes de mulierum consortio fugiendo, scripta reliquerunt, et non flagitia tantum, sed et flagitiorum suspicionem cum omni provisione evitare voluerunt: unde, rogo, in tam erudita civitate, ubi nihil horum ignorari potest, tam parum isti laquei fugiuntur? Sed quid ego de illorum adolescentium procacitate et petulantia dicam, qui matronas et virgines, non minus quam ipsae compta, ubique tanto studio quaerunt, comitantur, deducunt, nec solum si quas in plateis offendant, in eas oculos data opera conjiciunt, studioseque contemplantur; sed etiam in templis, quod horribile non solum visu, sed etiam audita, dum tremenda mysteria celebrantur, in ora feminarum oculos defigunt, eisque nitibus loquuntur, annuntiant, arrident. Fateor vobis, auditores, cum id primum audivi, totus inhorui, nec facile rem ita se habere credere potui. Tamen si ita est, nihil jam miror, si Deus permittat haeresibus omnia repleri, Sacramenta caelestia nobis eripi, sacrificium illud divinum, quo Deus humano generi reconciliari solet, Haereticorum opera de medio tolli, ut his firmissimis praesidiis destituti, funditus intereamus. Nescis fortasse, o tu homo impudentissime, cum sacrificium illud peragitur, in medio Angelorum te consistere? Nescis Christum vere esse praesentem? Nescis te in illa hora non tam in terra, quam in caelo versari? Et quo pacto igitur fieri potest, ut cum lacrymas fundere, Deo supplicare, totusque in Deum raptus et absorptus esse deberes, tu contra scelera et flagitia mediteris? Sanctus Joannes Chrysostomus in oratione quadragesima ad populum, cum nescio quos de populo inter sacrorum solemnium collocatos inter se, et subrisisse cognovisset, mirari se vehementer dixit, quod fulmine de caelo omnes, qui in templo aderant, percussi non fuissent. At si fulmine digni sunt, qui colloquantur vel ridet in templo, qui supplicio digni erunt, qui incredibili petulantia, non templum modo, sed et Deum ipsum quodammodo violant, et qui ad templum fortasse non venissent, nisi se ibi amicam suam in venturos credidissent? Quantam existimas malitiam illorum peccatorum, qui Deum crucifixerunt? Quantum illorum sacrilegium, qui divinis Sacramentum pedibus conculcarunt? At modo quodam majus tuum peccatum est. Milites enim hominem nefarium se crucifigere, haeretici frustum panis se calcare putaverunt; tu autem eo quem Dominum et

Deum esse non dubitas, abuteris quodammodo, ad flammam nutriendam sceleris tui.

Et quid, miser, respondebis, cum in die iudicii ad tribunal Dei adductus de ore infernalium venatorum, verbum asperum in te proferri audies? Quando, anima tua de corpore exeunte, exultabunt Dæmones, tamquam victores capta præda, Deoque dicent: Non potes, o summe iudex, istum nobis non concedere devorandum, quem laqueo captum delinemus. Neque enim invitum et repugnantem potentia et viribus oppressimus, sed ipse sponte sua in laqueos nostros se dedit. Tuus quidem erat, qui eum ad imaginem tuam creasti, et sanguine pretioso Filii tui redemisti: sed noster esse voluit, imaginem tuam neglexit, et nostram adamavit. Jugum tuum projecit, et nostrum suscepit: legem tuam, præcepta tua, consilia tua repudiavit et nostra diligenter observavit. Denique vide quam serio noster, et non tuus fuerit, nihil nos ei dedimus, nihil promisimus, nihil pro eo egimus vel passi sumus: tu naturam ei condidisti, gratiam donasti, gloriam promisisti, pro eo in cruce pependisti, et tamen nostro imperio et non tuo, parere ac subesse voluit. Tu si quid iubebas, si jejunium trium dierum, si confessionem peccatorum, si

injuriarum condonationem, vel non faciebat vel coactus et invitus faciebat. Nos vero, ut juraret imperabamus, et ipse pejerabat. Ut animi gratia aliquando luderet et ipse totum suum tempus, et parentum suorum pecunias in sphæristeriis consumebat. Ut biberet quandoque largius, et ipse se quotidie inebriabat. Ut amoribus operam daret, et ipse etiam in templo, te præsentem, corde et oculis fornicabatur. Quis igitur eum nobis juste poterit eripere, quem tanto jure possidemus? O te miserum, quid respondebis? Nanc ebrietas et fornicatio, joci et ludi esse videntur: sed quid tunc ad verbum asperum? Obmutesces puto. At non ibi finis erit; siquidem verbo aspero asperius verbum succedet, cum iudex dicet: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei; *Ste maledicti in ignem æternum.* O verbum vere asperum. Et quid erit a Deo maledicti? Quid in ignem projici? Quid in æternum? Sed finis sit. Evigilemus, fratres mei, et dum spatium nobis conceditur, vitam et mores emendemus, ut aliquando pro verbo aspero, verbum dulcissimum audire mereamur: *Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum; quod paratum est vobis a constitutione mundi. Amen.*

CONCIO V.

SUPER PSALMUM XC.

DE VERSU TERTIO

DE PRIORE PARTE QUINTI VERSUS

Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis. Scuto circumdabit te veritas ejus.

SYNOPSIS

Occasione militia christiana, qua nobis passim in divinis litteris indicitur, ad versum quartum et primam partem quinti explicandam acceditur, ubi Psaltes nobis protectionem et tutelam promittit. Tres autem in hoc textu deprehenduntur similitudines, una a militibus sumpta est, altera ab avibus, a clypeo tertia. Prima relucet ex variis historiis, et quotidiana etiam experientia, quomodo Christus semper et ubique suos defendat. Deinde Christus duabus avibus assimilatur, aquilæ tanquam Deus et gallinæ tanquam homo: Ubi qua ratione natura aquilæ et gallinæ duplici natura Christi Dei et hominis conveniat, elegantem et dilucidam ut omnia) discursu per factam comparationem demonstratur, et quanta consolatione sub alis Dei gaudeant pii, parte prima discutitur.

Pars altera tertiam similitudinem, qua in priori parte quinti versus continetur, aggreditur explicandam; veritatemque Dei, qua scutum est undique nos tegens, esse multiplicem probat. Prima est fidelitas et justitia Dei, qua nec fallere, nec falli potest. Altera est victrix contradictionis et mendacii, cujus mira efficacia in illustri S. Athanasii falso accusati exemplo declaratur; et veritatem esse perpetuam, et Dei propriam ostenditur.

Tertia veritas, qua nos instar clypei tegit, est veritas sinceritatis, qua potissimum in sacra Scriptura consistit: ubi discrete affirmatur, nullum esse malum præter peccatum et gehennam, et contra nullum esse bonum, nisi Deum et virtutem. Quarta veritas nos tegens, ipse Christus est, qui se Patri irato et arma paranti pro nobis opposuit: ubi elegans assertio quod nullibi magis necessarium sit scutum, quam in articulo mortis, epilogi locum sustinet.

Vereor multos hoc tempore, auditores optimi, in magno et periculoso errore versari. Plerique enim in adventu novi ducis, pacem jam compositam aut certe tempore brevi componendam sibi persuadent, et fortasse *Gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces*, justa vaticinium Prophetarum, convertere jam cogitant. Ego vero ex omni parte continuos belli rumores et nuncios adferri audio, ut si unquam opus fuit conflare vomeres in gladios et falces in lanceas, vel tunicam vendere et arma sibi comparare, nunc maxime necessarium id esse videatur. Audio siquidem Job clamantem: *Militia est vita hominis super terram.* Audio B. Paulum Timotheum suum cohortantem: *Labora sicut bonus miles Christi Jesti.* Audio nos omnes ab eodem admoneri, ut galeam et loriceam, gladium et clypeum, ac denique

πρωτόπλαν, id est, omne genus armorum nobis procuremus. Audio eundem de se ita loquentem : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi*. Audio præterea castrum Christianorum, nunc militantem Ecclesiam nominari, nunc vero castrorum aciem ordinatam, atque in ea quosdam video per Baptismum ad militiam scribi, quosdam per manuum impositionem armis cœlestibus communiri, aliis divinum panem in stipendium dari, nonnullis etiam graviter vulneratis Penitentiam medicinam afferri : denique per Ordinis sacramentum tribunos et centuriones institui. Quæ omnia nonne satis ostendunt, bellum adhuc geri ? Quid vero noster Psalmus ? nonne magna voce bellicum canit ? Quid enim opus est protectione, arce atque perfugio ? et cur nobis illa promittuntur : *Scapulis suis obumbrabit tibi et sub pennis ejus sperabis* ; et : *Scuto circumdabit te veritas ejus*, si nullum est belli periculum ? Et unde, queso, stratagemata illa nocturna et sagittæ volantes in die ? Et qui sunt mille, qui a sinistris, et decem millia, qui a dextris cadent, si hostes non habemus ? Neque vero pax illa, quam istis diebus Angeli nuntiaverunt, bellum omnino profligavit, sed solum mutavit. Erat nobis antea cum Deo et virtutibus inimicitia, cum vitiiis et Dæmonibus fœdus : nunc vero opera novi ducis, qui de cœlo ad terras descendit, a Deo rursus in gratiam recepti, ejus signa sequi cepimus, atque idcirco *Multitudo cœlestis militiæ*, ut B. Lucas ait, de tanta commilitonum accessione gaudens, ac Deum laudans canebant : *Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Sed quemadmodum cum in castris dæmonum militarem, et membra nostra arma iniquitatis peccato exhiberemus, Deum hostem et inimicum habebamus ; sic etiam nunc, cum in Dei castris militamus et membra nostra arma justitiæ Christo exhibemus, gravissimum cum Dæmonibus bellum suscepimus. Neque dubium est, quin illi nobis vehementer irati atque infensi omnibus suis copiis totisque viribus nos oppugnant. Sed nemo trepidet, nam si hostibus, tentationibus, periculis ex omni parte circumdabimur, non decrit etiam, qui nos ab omni parte armis et præsiidiis circumdet. Id enim regius Psaltes in iis verbis pollicetur, quæ hodierna die, Domino bene juvante, exponenda sunt.

Scapulis, inquit, *suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis* : *scuto circumdabit*

te veritas ejus. Quibus verbis tres elegantissimæ similitudines secundum Theodoretum et aliorum Græcorum expositionem continentur. Prima a militibus, secunda ab avibus, tertia a scuto sive clypeo sumitur. Et quamquam non desint illustres auctores, quæ solum duas esse velint, propterea quod Hebraeorum vocabulum, pro quo Septuaginta interpretes *Scapulas* reddiderunt, non tam scapulas, quam alas illis significare videatur, tamen nihil oherit, si omnes tres similitudines cum Græcis explicemus. Nam in his tribus etiam illæ duæ continentur, quas Hebræi solas recipient. Igitur sensus verborum talis est : Nulla causa est cur timeas, quicumque spem tuam totam et fiduciam in Deo collocasti. Ipse enim te proteget atque defendet ad eum modum, quo strenuus miles solet, cum amicum debiliorem scapulis suis tegit, et contra hostes pro eo fortissimè pugnat. Vel si mavis, ad eum modum, quo gallina sub alas pullos suos colligit, et ab unguibus milvi atque accipitris salvos conservat. Vel denique ad eum modum, quo scutum omnia tela inimicorum excipere, et a corpore militis prohibere atque acere solet. Nunc de singulis diligentius et copiosius disseramus.

Scapulis suis obumbrabit tibi. Hæc est comparatio prima. Noli metuere, inquit, Psalmographus : nam si quando adversum te bellum orietur, Deus in medio se constituet, et te quidem scapulis suis teget ; hostes vero tuos plagis et vulneribus afficiet : id quod non frustra scriptum esse testantur victoriæ, quas non sine magno et evidenti miraculo olim Judæi et potissimum Christiani, de hostibus suis frequentissime retulerunt. Cum populus judæicus quondam ex Ægypto decederet, et insequentem Pharaonis exercitum vehementissime formidaret, dixit ad eos Moyses : *Nolite timere : Dominus pugnat pro vobis, et vos jacebitis*. Quod ita factum esse liber Exodi aptissime docet. Mox enim Angelus Domini medium se constituit inter castra Ægyptiorum, et castra Israel, ita ut ad se invicem accedere non valerent. Deinde cepit Dominus exercitum Ægyptiorum cadere, et rotas curruum subvertere, et dicebant Ægyptii : *Fugiamus Israel* ; *Dominus enim pugnat pro eis contra nos*. An non istos evidenter scapulis suis Deus obumbrabat ? Alterum exemplum, non minus illustre, (ut alia multa interim omitam) in libro Maccabæorum secundo, ca-

pite decimo, continetur. Cum enim Judas Maccabæus, et qui cum eo erant, cum Timotheo et exercitu ejus confligerent : *Apparuerunt adversariis*, inquit Scriptura, *de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducuntur Judæis præstantes, ex quibus duo Maccabæorum medium habentes armis suis circumseptum incolentem servabant : in adversarios autem tela et fulmina jaciebant*. His non dissimilia sunt, quæ Eusebius de magno Constantino : Theodoretus et Socrates de utroque Theodosio referunt, qui non semel maximas hostium copias sine ulla suorum strage, non tam hominibus, quam Angelis pugnantibus fuderunt. Sed hæc magna quidem sunt, at nihil tamen ad ea, quæ quotidie Deus pro nobis adversus hostes nostros invisibiliter agit. Quoties putas te Diabolo aggreditor, et sine dubio expugnaret, nisi Deus in medio existeret, scapulis suis te obumbraret, Dæmonis impetum frangeret, et vires ejus debilitaret ? Et cur istis diebus natus est Christus ; nisi ut pro nobis contra dæmones bellum gereret ? Ipse est enim, qui fortem armatum devicit, et spolia ejus ac vasa diripuit, et nunc semper nobis adest, nec sinit unquam tentari supra id quod possumus. Itaque si vere cupis mores tuos emendare, et vitam deinceps rectius constituere, dubium non est, quin hinc Dæmones, inde caro te oppugnant. Sed noli timere, magnum patronum habes, qui seipsum tibi negare non potest, aderit sine dubio laboranti, in medio se constituet, et scapulis suis te obumbrabit. Jam alteram similitudinem videamus.

Et sub pennis ejus sperabis. Pulcherrima atque elegantissima comparatio est, et duobus modis explicari potest. Ut enim liberator noster Christus duas naturas habet, divinam atque humanam ; sic et duabus avibus comparatur, aquilæ et gallinæ. De priorē sanctus Moyses ait : *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expendit alas suas et assumpsit eum, atque portavit in humeris suis*. De posteriore Dominus ipse ait : *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas et noluit* : Christus igitur secundum formam Dei, aquilæ ; secundum formam servi, gallinæ comparari potest. Quocirca B. Joanni, qui de Christi divinitate plura scripsit, aquila tamquam proprium insigne merito attribuitur.

Sed videamus, an ea, quæ aquilæ et gal-

linæ propria sunt, duabus etiam Christi naturis apte conveniant. Aquila princeps est et regina omnium avium, et Deus est rex et princeps omnium spirituum. Aquila tam alte volat, ut vix eam oculi cæterorum animalium consequi valeant : et Deus naturæ sublimitate ac præstantia ita procul ab omnibus aliis rebus abstractus est, ut ad ipsum nec hominum, nec Angelorum oculi peringere ullo pacto queant, nisi gratia Creatoris supra naturæ conditionem, ac dignitatem eos evehat, et in quodam quasi monte gloriæ et beatitudinis collocaet. Aquila oculorum aciem acutissimam habet, ut etiam res minutissimas, et longe positas facillime cernat : et Deus ejusmodi oculi præditus est ut etiam cordium cogitationes et res post multa sæcula futuras videat. Aquila unguibus adeo firmis ac robustis instructa est, ut ei nulla vi eripi possit, quod semel comprehendit : et Deus quod ab æternitate eligendo ac prædestinando suscepit, ita tenet, ut ipse idem aliquando dixerit : *Non rapiet eos quisquam de manu mea*. Aquila provocat ad volandum pullos suos, et super eos volitat : et Deus inspirationibus, Scripturis, exemplis, miraculis, nos perpetuo ad volandum in sublime virtutum et perfectionis cohortatur. Aquila, ut Plinius in libro decimo naturalis historiæ scribit, capite tertio, pullos suos ad solem convertit, et si quis forte solem intueri recusat, eum tamquam degenerem et spurium de nido suo deturbat, ita ut vel casu illo vel certe fame tandem enectur : et Deus, auditors, ideo nos erectos, et facie ad cœlum conversa efficere voluit, ut semper cœlestia spectaremus, hæc inferiora contemneremus, in unum justitiæ solem oculos defigeremus, et vae nobis, si ab ea luce oculos avertamus, ac peccatum more nihil nisi ventrem, et ea, quæ sub ventre sunt, intueamur. Hinc enim Apostolus clamat : *Quæ sursum sunt querite : quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*. Aquila postremo id proprium habet, ut quamvis pullos suos quandoque deserat, et longissime ab eis volando recedat, tamen oculos suos a nido suo nunquam removeat : et si forte accipitrem aliequem ad nidum suum propinquare videat, repente, instar fulminis descendat, accipitrem capiat, et occidat et in nidum pullis suis devorandum deferat. O quam sæpe atque præclare id nostra Aquila fecit. Volavit aliquando Dominus in cœlum, et nidum Ecclesiæ suæ reliquit in terris : et

eece crudelis quidam accipiter, *Spirans minarum et cœlis*, circa nidum volitare incipiebat eumque evertere, et pullos omnes trucidare cogitabat. Sed quid? An existimatis aquilam etiam de mediis nubibus nidum suum videre non potuisse? Imo vero de summo cœlo pullos suos intuebatur, et tuebatur, et oculos clementiæ ac providentiæ suæ ab eis nunquam removebat. Itaque incredibili celeritate descendit, et accipitrem illum summo impetu postravit, trucidavit, in nidum asportavit, et ex eo pullos suos longo tempore sustentavit. Non, arbitror, necessarium erit, ut vobis quis iste accipiter sit, exponamus. Quis enim ignorat, apostolum Paulum accipitrem aliquando fuisse, Christique Ecclesiam devastare totis viribus contendisse: deinde vero occiso in eo vetere homine in nidum Ecclesiæ a Servatore delatum, et ex ejus pectore spiritali cibo totam Ecclesiam longo tempore sustentatam, nutritamque fuisse? Quod idem de Cypriano, Augustino aliisque permultis dicere possemus. Cur igitur tanta sit hujus aquilæ potentia, tantaque erga pullos suos providentia, nonne merito dicitur nobis: *Et sub pennis ejus sperabis*: Si aquila pro nobis, quæ avis contra nos? Certe nihil est quod metuat, qui tanto præsidio communitur, modo et sinu aquilæ non recedat.

Verum enimvero iste idem liberator noster, qui secundum formam Dei tamquam ingens aquila in montibus cœlorum habitat; secundum formam servi, instar humilis gallinæ novissimis diebus istis in domicillis nostris habitare cœpit. *Post hæc in terris visus est*, inquit propheta Baruch, *et cum hominibus conversatus est*. Et quoniam non in cubiculis nec in aulis, sed in stabulis cum jumentis, gallinæ collocari solent; propterea Christus etiam non in palatio regali, sed in stabulo Bethlehemitico inter bovem et asinum versari voluit. Et sicut gallinæ aliena ova in nidum suum libenter recipiunt, eis incubant, ea fovent, donec tandem pullos excludant: sic etiam ipse fecit. Quid enim nos eramus, nisi semen idololatrarum, filii nequam, ova aliena? et tamen incredibili pietate in nidum suum recepi, alis suis texit, fovit, regeneravit, pullos suos effecit. At quo tandem modo? Plane ad eum modum quo solent gallinæ. Multas aves novimus, quæ in conspectu nostro nidos et pullos suos habent: hirundines, passerres, ciconias, columbas, omnes pariunt, omnes incubant ovis, omnes suos

fœtus diligenter custodiunt: tamen nulla est, quæ sic infirmetur affectu pullorum, sicut gallina. Videmus cæteras aves, vel in nidis quiescentes vel extra nidum volitantes, nec intelligere possumus, an fœtus habeant, gallinam vero mox agnosimus: siquidem amore pullorum languet, sudat, plumas relaxat, vocem commutat; et tamen si forte necessarium sit, quanto infirmior et debilior esse videtur, tanto contra milvum acrius et fortius pugnat. Ita igitur et nos peperit mater nostra sapientia Dei; quia nos infirmi eramus, et Christus infirmum se fecit: *Qui cum in forma Dei esset, excinavit semetipsum, formam servi accipiens*. Quæ major exinanitio cogitari aut fingi potest, quam ut Deus conspiciatur in stabulo, infans lactetur, pannis involutus et vagians in præsepi? Quid Deo et stabulo? Quid Verbo et infantie? Quid sapientiæ infinitæ, et cunis ac lacti? Quid sancto sanctorum, et fami et siti, frigori et nuditati, lacrymis et doloribus, quæ tamquam stipendia nostris sceleribus debebantur? Et vide an vocem etiam instar gallinæ non mutaverit, cum pro illis magnificis vocibus, quæ in monte Sina olim audiebantur: *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes*, nunc inter brachia matris infantium more, ploratum et vagitum edat? Agnosce, christiane, charitatem hujus matris. Quid majus, quid mirabilius, quam ut ille, quem laudant astra matutina, qui sedet super Cherubim, et volat super pennas ventorum, qui mundum totum pugillo complectitur, qui portat omnia verbo virtutis suæ, cui spiritus illi cælestes perpetuo clamant: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria tua*. Ille, inquam, propter nos terræ vermiculos, ad tam extremam inopiam et miseriam descendere voluerit, ut eum in die natalis sui mater poneret in præsepi, propterea quod non esset ei locus in diversorio? Quæ mulier tam vilis atque abjecta unquam fuit, quæ locum alium non haberet, quam præsepe jumentorum, ubi filium suum recens natum collocaret? Res est profecto ejusmodi, si pie atque attentè cogitetur, ut non possit non vehementem stuporem in animo generare, nec solum stuporem, sed etiam mundi contempnum, deliciarum horrorem, paupertatis amorem, et ardens imprimis pro Christo patienti desiderium. Sed neque hic finis infirmitatis et laborum Domini fuit, sed principium potius: siquidem cum ætate et mole corporis, simul

etiam molestia et infirmitas crevit, ac deum in ultimis suis diebus, cum tanquam vera gallina pullos excluderet, atque eos in lucem ederet, tum vero sudare non aquam, sed cruorem: tum plumas laxare atque deponere: tum vocem commutare: tum corpore toto languere et ægotare cœpit: et tamen erant ex passione infirmior et debilior erato, tanto contra milvos infernales acrius et fortius dimicabat. Numquam enim tantum detrimenti Dæmonibus attulit, nec unquam majore plaga eos affectit, quam cum pro nobis in cruce pependit. Hæc igitur avis est, auditores, sub cujus pennis sperare debemus: quæ enim tanto labore nos peperit, dubium non est, quia etiam omni diligentia more gallinæ alis suis teget, fovebit, calefaciet, consolabitur, ab æstu et frigore, a milvis et accipitribus proteget.

O utinam quos mundi et carnis illecebræ irretitos tenent, quique tantopere carnalibus voluptatibus delectantur, experirentur aliquando, quas delicias præbeat sinus Christi? quam dulce sit sub alis Domini requiescere? et quid illud sit quod Propheta canit: *In velamento alarum tuarum exultabo*? profecto eis desperare ac vilescere mundus inciperet. Et unde, quæso, sancti Martyres, tam horribiles cruciatus nihil faciebant? Unde beati Confessores tot laboribus et periculis non frangebantur? Unde B. Paulus Eremita tantam solitudinem, B. Antonius tam varia et tam multiplicia dæmonum certamina, B. Franciscus tam extremam paupertatem, sancti omnes tot mundi terrores, persecutiones, inimicitias, tam crebra jejunia, tam longas vigiliæ, tantam corporis castigationem, tanta animi lætitia superare potuerunt? An non ex eo, quod sub alas Domini frequentissime colligebantur, ibique tandem incredibili consolatione reficiebantur qua gustari et senti, sed certe dici et explicari nullo modo potest? Sed si delicia spiritalis eos non movent, qui eas non gustaverunt, an saltem milvorum ubique volantium multitudo eos ad gallinæ sinum compellere non deberet? O si videres, qualem stragem animarum diabolos facit, cum eas extra Christi sinum vagantes offendit, totus sane contremisces, et miseram sortem tuam magnis vocibus deplorares. Quid? Quod demon cum revera sit milvus, tamen gallinam se esse fingit, abscondit unguis, expandit alas, et ad sinum suum omnes invitat, et tam multi eo se conferunt, ut pleno jam sinu, unus alium extru-

dat. Quantum contenditur, quantum certatur, quot peccata perpetrantur, pro nugis hujus mundi? Et quid est hoc aliud, quam socios pellere ac trudere, ut amplum ac commodum locum habeas in sinu Diaboli? Sinus, quæso, sapientiores, nec tanti emamus interitum animarum: ad sinum Domini confugiamus, et sub pennis ejus speremus, ubi non solum quiete et commode, sed etiam tuto jucundeque versabimur.

PARS SECUNDA.

Scuto circumdabit te veritas ejus. Hæc est tertia comparatio, qua nobis divinam protectionem regius Psaltes exponit, de qua quoniam cum duabus superioribus conjuncta est, licet ad sequentem versiculum pertinere videatur, hodierna die breviter disseremus. Cætera, quæ de hoc eodem Psalmo restant, quæ multo plura et meliora sunt, quam ea quæ hucusque disputavimus, in Dominicam Septuagesimæ, et sequentes vestra bona venia differemus. Interim scutum, quod nobis de cœlo allatum est, diligenter, si placeat, inspiciamus.

Scuto, inquit, *circumdabit te veritas ejus*. Non dubito, quin ex nova ista forma loquendi magnitudinem et utilitatem hujus clypei conspiciatis: siquidem clypei isti usitati, quos in humeris militum videre solemus, non nisi partem anteriorem corporis legunt: at clypeus veritatis, qui non ex fabricum officinis, sed de cœlo prodiit, totum hominem tegit; sive a fronte, sive a tergo, sive a lateribus jacula emittantur, tutissimus eris, quoniam *Scuto circumdabit te veritas ejus*. Neque vero suspicari debemus, aliud esse scutum, aliud veritatem, quamvis Propheta suis verbis ea separare videatur. Idem enim est, ac si dixisset: tamquam scuto, vel ad modum scuti circumdabit te veritas ejus: quod etiam apertius ex Hebræo D. Hieronymus vertit, scutum et protectio veritas ejus.

Quæ igitur est hæc veritas, quæ instar scuti nos proteget? Non est una, et simplex veritas, sed multiplex et varia. Primum veritas Dei, quæ etiam fides, et fidelitas, et justitia et constantia dici potest, qua facit, semper quod promittit, de qua legis in Psalmo octuagesimo octavo: *Veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exalabitur cornu ejus*. Et paulo inferius: *Misericordiam meam non dispergam ab eo, neque nocebo* (sive ut alii legunt), *neque deci-*

piam in veritate mea. In Genesi quoque sanctus Patriarcha Jacob : *Minor sum, inquit, cunctis miserationibus tuis et veritate tua, quam explevisti seruo tuo.* Denique passim in Scripturis veritas fidelitatem et constantiam significat. Est vero tanta in Deo veritas, ut potius cœlum et terra, et omnes nature concidere possint, quam unum Dei verbum non impleri. Tanta est in Deo veritas ut in ea tanquam in firmissimo solo anchoram spei nostræ figere nos posse Apostolus confirmet. Denique tanta est in Deo veritas, ut omnis hominum et Angelorum veritas cum ea collata non veritas, sed mendacium videatur : *Est autem Deus verax* (inquit Apostolus), *omnis autem homo mendax.* Siquidem soli illi naturaliter convenit non posse mentiri, cui convenit soli non posse mutari, quod proprium esse Dei nemo est qui nesciat, cum Scriptura aperte clamet : *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur : nec ut Filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo : et non faciet? Locutus est, et non implebit?* Minime vero id de eo suspicari licet, qui si verax non esset, etiam Deus non esset. *Fidelis igitur Deus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis.* Atque hæc veritas, hæc fidelitas, tanquam scutum circumdabit te, si spem tuam et fiduciam in Deo posueris. Habes verbum ejus, quo protectionem certam omnibus in se sperantibus promisit, tenes chirographum ejus, litteras de cœlo allatas manu Spiritus sancti scriptas, juramento Patris confirmatas, sanguine Filii consignatas. Sed hæc omnia quid valerent, si Deus mentiri, et fallere, et promissis suis non stare posset? Certe non propterea tutus esses. Scutum igitur et protectio veritas ejus. Ideo, *Si consistit adversum me castra, non timebit cor meum : si exsurgat adversum me praelium, in hoc ego sperabo,* quoniam protectionem in se sperantibus ille promisit, qui fallere et mentiri nullo modo potest.

Altera veritas, quæ etiam ad modum scuti Dei milites circumdat, est ea, quæ semper in litibus et contentionibus cum mendacio et falsitate configit. Nunquam enim exoritur inter duos contentio, quin partem unam veritas tueatur, alteram falsitas defendat : sed ille tandem vincit, a cujus parte veritas pugnat. Nihil enim est fortius et potentius veritate; neque audeat unquam falsitas cum veritate congressi, nisi induta atque armata vestibus et nomine veritatis. Et quamquam interdum obscurari videtur veritas

et succumbere : tamen exurgit fortior et illustrior, non secus ac sol, postquam aliquamdiu nebulis impeditus, radios suos explicare non potuit, tandem nebulas omnes dissipat et consumit, et clarius micat, quam si tectus nebulis nunquam fuisset. Qui singulari certamine dimicaverunt et vicierunt, id palam testari solent, nihil sibi magis animum et vires addidisse, quam conscientiam veritatis : quod seirent videlicet a se stare veritatem. Quid? Quod veritas sola sæpe præsentia sine ulla contentione maximas lites diremit? Quid? Quod sæpe falsitas multum loquens et garrisus a tacente veritate superata est? Proferam unum exemplum de multis ex libro decimo Ecclesiasticæ historiæ. Quo tempore hæresis Ariana Ecclesiâ devastabat, et magnus Athanasius quasi signifer quidam Christianæ militiæ eidem hæresi fortissime resistebat, multis et variis modis conati sunt hæretici eum de medio tollere : sed cum aliæ artes non succederent, tandem falsis criminibus, in publico Episcoporum Concilio, eum opprimere se posse crederunt. Itaque cum clericum quemdam Athanasii Arsenium nomine, qui propter culpam, correptionem metuens, ab eo recesserat, apud se diligenter custodirent, brachium mortui hominis a corpore reliquo amputatum circumferebant, atque id Arsenii esse, et id ab Athanasio abscissum in usum necromantiæ, constanter affirmabant. Neque eo contenti, mulierculam quamdam pecuniis conduxerunt, quæ diceret se Athanasium hospitio accepisse, et ab eo vim passam, stupratam violatamque fuisse. Deinde criminibus ita compositis Synodum Episcoporum in urbe, quæ Tyrus dicitur, coegerunt. Tum Athanasium in iudicium vocaverunt. Is vero clypeo veritatis munitus, intrepidus ad concilium venit, præsertim cum Dei providentia, quæ suos nunquam deserit; paulo ante factum esset, ut Arsenius ille, de cujus brachio quæstio movebatur clam ad Athanasium redisset. Igitur ubi ad iudicium ventum est, objicitur Athanasio imprimis crimen atrocissimum necromantiæ, profertur brachium in eum usum ab ipso amputatum, exultat mendacium et triumphat ante tempus. Tum vero Athanasius : Est ne hic aliquis (inquit) qui Arsenium noverit, ut ejus hoc esse brachium dicere possit? Et cum plurimi sibi notum Arsenium affirmarent : eum continuo per suos accersiri jubet, atque eo in conspectu omnium collocato : En

(inquit) Arsenium. Hæc ejus dextra, hæc sinistra : est brachium istud abscissum cuius sit, vos videritis, nisi tria brachia Arsenium habuisse velitis. Ita mendacium primum luce veritatis dissipatum evanuit. Venitur mox ad alterum de muliere. In medio vero patrum impudentissima meretricula virginitatem suam miserabili querimonia satis deploravit. Magnus Athanasius qui se ab illa ne visum quidem esse unquam sciebat, annuit Timotheo Presbytero suo, ut se Athanasium esse fingat, et mulierculæ respondeat, Timotheus igitur : Verene, inquit, mulier ego tibi vim intuli? Tu, inquit illa, mihi vim intulisti, tu illo in loco maculasti virginitatem meam, testor Deum judices non aliter esse, quam indico. Tum vero ingens pudor, et quasi nox quædam omnibus Athanasii accusatoribus offusa est : atque ad hunc modum sola præsentia tacentis veritatis orationem confutavit eloquentissimæ falsitatis.

Sed quod maxime vim et potentiam veritatis mihi demonstrare videtur, illud est, quod cum ab initio nascentis Ecclesiæ simul Hæretici cum Catholicis in libris conscribendis occupati fuerint, et scribente Irenæo scripserit etiam Valentinus, scribente Athanasio scripserit Arius, scribente Basilio scripserit Eunomius, scribente Hieronymo scripserit Jovinianus, scribente Augustino scripserit Pelagius, scribente Cyrillo scripserit Nestorius, et de cæteris ad eundem modum : tamen Hæreticorum opera omnia perierunt, et periisset etiam nomen et memoria, nisi in libris Catholicorum, qui usque ad hanc diem manent, conservata fuissent. Et unde hoc? Nisi quod monumenta hæreticorum domicilia sunt mendaciorum, quæ statim evanescent et pereunt : libri vero catholicorum sedes sunt veritatis, *Et veritas Domini manet in æternum.* Quæ cum ita sint, si tibi calumniæ ab invidis aliquando struuntur, si falsa crimina objiciuntur, si contra te lites instituuntur, si vere a tua parte stat veritas, et habitas in adjutorio Altissimi, esto securus de victoria, quoniam *Scuto circumdabit te veritas ejus.*

Sed cur dicitur *ejus*, cum nostra sit veritas, de qua nunc agimus? Nimirum quia sic ut primus auctor et parens mendacii Diabolus est, et propterea omne mendacium, et ex ipso, et ipsius esse dicitur : sic etiam quoniam Pater veritatis Deus est, ideo omnis veritas dicitur, veritas ejus.

Jam vero tertia veritas, quæ sicut optime appellari optime potest, ea est, quæ in divinis litteris scripta continetur. Nam et Dominus ait in Evangelio : *Sermo tuus veritas.* Et Salomon in Proverbiis : *Omnis sermo Dei igitur clypeus est.* Neque vero mirum nobis videri debet, si verbum Dei Apostolus Paulus gladium esse voluit, cum in epistola ad Ephesios ait : *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Eadem enim scriptura, et ferit, ac vulnerat adversarios, quod est gladius; et jacula hostium repellit, quod est clypeus. Quocirca in illa præclara monomachia Christi et Diaboli iste scripturæ gladio pugnabat, ille scripturæ clypeo resistebat; ac ut nobis clypeum istum Dominus vehementer commendaret, omnibus telis Satanae nunquam alium clypeum, quam Scripturarum opposuit. Tentatur primo, ut panem ex lapidibus faciat. Respondet : *Scriptum est; Non in solo pane vivit homo.* Tentatur secundo, ut de pinnaculo templi se præcipitet. Respondet : *Scriptum est non tentabis Dominum Deum tuum.* Tentatur tertio, ut Diabolum quasi mundi Dominum adoret. Respondet : *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Si inter tam varia mundi pericula, inter hastas et gladios tutus incedere cupis, in omnibus actionibus, et negotiis tuis, tum in rebus prosperis, quam in adversis, sume clypeum veritatis, consule litteras Dei, non audias voces hominum mendacium et adulatorum, qui dicunt *malum bonum, et bonum malum* : amarum dulce, et dulce amarum : qui magnificiant res parvas, et res magnas contemunt : qui si fornicaris, dicunt, nihil est : si doles capite vel stomacho, id vere magnum malum esse censent : et si perdis animam nihil curant, si perderes digitum unum, omnes medicos urbis convocarent. Hinc enim omnes nostri errores nascuntur, quod non justo pondere res estimamus, et carissimè illa emimus, quæ nihil valent, et ea quæ vere magna ac pretiosa sunt, vilissimo, ac pene nullo pretio emere volumus. Sume igitur clypeum veritatis, consule librum Dei, qui omni mendacio atque adulatione vacat. Quid Scriptura, quid veritas dicit? Nullum esse malum valde metuendum, nisi peccatum et gehennam : nullum esse bonum nimis appetendum, nisi Deum et virtutes; eum vere divitem, et nobilem, et pulchrum et sapientem esse, qui patientia, humillitate, charitate, castitate cæterisque virtutibus præditus est :

eum vere pauperem, et vilem, et deformem et amentem esse; qui fornicarius, qui ebrius, qui avarus, qui superbus, qui vitiiis cæteris tamquam lepra et scabie cooperatus est. Neque sunt hæc paradoxa Tulliana, sed Christiana, quæ in libro Dei, in Scriptura veritatis æquissima et indissolubili argumentatione ita probantur. Christus (inquit liber Veritatis) cum Deus esset, et in potestate sua positum haberet, ut in terris annos triginta tres habiturus, cum vitæ statum quem vellet eligeret, vilissimum et abjectissimum elegit pro domo stabulum, pro lecto præsepe, pro tapetibus fœnum: et ea non propria sed mendicata. Deinde matrem pauperissimam, cibum tenuissimum, vestes rusticanas. Denique nihil pomparum, nihil commodorum, nihil deliciarum hujus mundi quesivit, et contra nihil laborum, nihil afflictionum, nihil miseriarum, nihil malorum recusavit, præter peccatum, quod unum malum a se, et a suis omnibus, quam longissime abesse voluit. Neque dicere potes, eum non potuisse, vel nescivisse statum meliorem eligere. Nam si Deus erat, ut revera erat, certe potentissimus, sapientissimusque erat. Et quid aliud magis in eo prædicat Isaias, quam quod Emmanuel vocandus esset, et sciret *Reprobare malum et eligere bonum*? Quid igitur? An non aperte atque evidenter efficitur, quod dicebamus, nullum esse malum valde metuendum, præter peccatum et gehennam, quæ stipendium peccati est; et nullum bonum nimis appetendum, præter Deum et virtutes. Quid? Si vere magna bona essent, quæ mundus magna esse prædicat, cur ea Dominus sapientissimus repudiasset, et matrem suam, aliosque sibi conjunctos et caros egentissimos eorum esse voluisset? Et si vere magna essent mala, quæ mundus magna esse docet, cur Dominus sapientissimus eis tantopere, et se et suos ornasset? Quæ cum ita sint, si (ut modo dicebamus) mundi pericula securus pertransire cupis, sume clypeum veritatis, justo pondere omnia trutina, tantique æstima quanti valent. Aspice sempiterna ut sempiterna, temporalia ut temporalia, permanentia ut permanentia, fugacia ut fugacia; ita non decipieris, nec metues inopiam, nec affectabis honores, nec invidabis divitibus, nec ulla te adversitas franget, nec prosperitas extollet, et in omnibus *Scuto circumdabit te veritas ejus*.

Sed omittere non possum pulcherrimam

illam expositionem eorum, qui veritatem, quæ tamquam scutum nos protegit. Christum ipsum esse volunt. In enim de se quodam loco ait: *Ego sum via, veritas, et vita*. Et sane, auditores, nihil verius, quam Christum clypeum nostrum aliquando fuisse. Nullum ei bellum cum Deo Patre unquam fuit, et tamen clamat in Psalmo: *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et totum corpus plenum tumoribus et foraminibus habet*. Cur ita? Unde hoc in eo, *Qua peccatum non fecit, nec parentem suum Deum unquam offendit*? Dicam, auditores. Vidit Filius Dei parentem suum in nos armatum, vidit arcum et sagittas jam paratas, vidit gladium exactum ac districtum: vidit ab altera parte nos omnes inermes, et qui neque viribus, neque prudentia tela iræ divine declinare possemus. Quid igitur? Misericordia motus, inter nos et Deum se medium constituit, et tamquam si clypeus noster fuisset, omnes plagas, omnes ictus, omnia vulnera, omnia tela, quæ in nos a Deo dirigebantur, in corpore suo ipse excepit. *Propter scelus populi mei percussit eum*, ait Pater. Hoc est: Ipse quidem nihil meruerat, sed quoniam clypeus esse voluit hominum peccatorum, ideo percussit eum, *Ipse autem*, inquit Isaias, *vulneratus est propter iniquitates nostras, et attritus est propter scelera nostra*. Vere *languires nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit*. Et quam mature id cepit? In ipso die natalis sui frigus et nuditatem patitur, in die octavo circumciditur, post paululum fugere compellitur in Ægyptum, deinde nunquam persecutiones, nunquam insidie, nunquam labores, nunquam dolores defuerunt. Et quamvis Dæmon nostræ saluti invideret, et per ora Judæorum clamaret: *Descende de cruce*, non tamen id fecit, non recessit, mansit, perseveravit, donec iram Patris mitigatam et pharetram sagittis evacuatam vidit. Audierat enim illum dicentem: *Et sagittas meas complebo in eis*. Itaque jaculatione finita, cum omnia tela in suo corpore infixæ videret, tum demum ait: *Consummatum est, pharetra vacuata est*.

Intelligis frater, quantum te Christus amavit? Quid poterat majus tibi præstare, quam ut se clypeum tuum faceret, ut ipso percuteretur, et tu post terga ejus tutus maneres? An non igitur par esset, ut tu quoque in gratiam ejus aliquid faceres? Et quidnam est, quod a te Christus requirit, nisi ut dili-

gas Deum, ut fugias vitia, ut curam habeas salutis tuæ? Ut sic te geras dum vivis, ut in morte quoque eum habere pro clypeo merearis? Perpendite quæ dicam. Nunquam magis clypeus iste necessarius erit, quam in exitu de hoc seculo. Mox enim ut animus a corpore separatur, aspicit hinc supplicia horribilia damnatorum, inde gloriam inexplicabilem sanctorum: hic sulphureos globos flammaram, inde virentem paradysum deliciarum: hæc lamenta et gemitus miserorum, inde cantica jucundissima beatorum. Itaque summo et infinito quodam desiderio tenetur pœnas æternas evadendi, regnumque colorum adipiscendi. Sed occurrunt sagittarii spiritus infernales, et verba tamquam tela jaculantur et dicunt: Heus tu quo tendis? non ad te pertinet sedes illa beatorum. Quo jure, quo titulo adspiras ad regnum, cui perpetuus carcer præparatus est? Nescis primum tuum parentem, cum sibi, tum omni posteritati jus ad eum locum perdidisse! Non recordaris, quam multa tu deinde ad originale peccatum crimina addidisti! At si Christi amicus fueris, nihil, tibi jacula ista nocebunt, quoniam *Scuto circumdabit te veritas ejus*. Poteris enim respondere ac dicere: Ego quidem ex me nihil habeo, unde regnum colorum mihi deberi

censeam, imo nec illud inficior, me gehennæ cruciatus non semel meis flagitiis meruisse, tamen propterea jacula vestra non timeo, quod Christus Dominus meus duplici jure paradysum obtineat: jure hæreditatis, quia Filius est: et jure victoriæ, quia regnum illud armis sibi comparavit: ex duobus autem titulis priore ipse contentus, posteriorem donavit mihi. Sed vae illis, qui clypeum non habebunt. Quales omnes illi erunt, qui fidem in Christum non habuerunt. Frustra enim sibi de nomine Christiano tam hæretici, quam mali Catholici blandiuntur: siquidem scutum militum Christi, neque extra castra Ecclesie ab hæreticis deferri potest, neque in ipsis castris illis prodest, qui non pugnant, qui fugiunt, qui cadunt, qui vulneribus peccatorum confecti et mortui jacent. Et o quam confusi, quam decepti, quam miseri erunt, cum se solos et nudos, et prorsus inermes inter acies crudelissimorum Dæmonum videbunt. Quare, auditores optimi, clypeum tam necessarium, qui non habet, comparare: qui habet, conservare diligenter studeat, ut eo protecti atque muniti, castra dæmonum securi pertransire, et ad regnum illud felicissimum pervenire valeamus, ubi Dux noster vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.